

DEN NYE TURISTEN

Kronprinsen ville kanskje ikke ta ordet dannelsesreise i sin munn. Men nå snakker alle om den selvutviklende reisen med de ekte, uredigerte opplevelsene. Si oss hvordan du reiser – og vi forteller hvor dannet du er ...

Tekst: Vivian Songe
Foto: Bulls, Isabella Martinsen
og Cathrine Dillner Hagen

Kronprinsfamiliens to måneder lange reise begynte i Istanbul og gikk videre til Jordan, Bali og India. Her besøkte de kongelige Jodhpur i Rajastan og Dzongu i Sikkim, et vernet område der urfolket lepcha bor og man må ha spesialtillatelse for å komme inn. De bodde i såkalte home stays (hos en lokal familie) og tok del i den lokale kulturen.

Da de kom hjem, hadde kronprinsen latt skjegget vokse i god Midtøsten-stil, smilene satt løst, og huden var brun.

– Vi har fått mulighet til å være borte og tenke på andre ting enn vi pleier. Og vi har hatt mulighet til å se det vi gjør hjemme i Norge og sammenhenger, i et annet perspektiv. I tillegg har det vært utrolig spennende å være sammen med familien, sa kronprins Haakon til NTB.

– Å ta permisjon og reise med familien har vært en trend lenge, men når et så synlig par som kronprinsparet gjør det, vil det ikke dempe nordmenns reiselyst. Flere reisebyråer melder om klar økning til de områdene kronprinsfamilien har besøkt allerede – spesielt India. Så vi lar oss tydeligvis påvirke av fellesopinionen, sier Torill Moland, redaktør av reisemagasinet Zine Travel.

– DANNELSESREISEN ER DEMOKRATISERT

Paal Fure, adm.dir. i konsulent- og kommunikasjonsbyrået Isobar, mener den tradisjonelle og den moderne dannelsesreisen har svært lite til felles. Mens reiser før var et eliteprosjekt, forbeholdt overklassen og akademikere, er den nå demokratisert.

– På 1600-tallet var den ikke noen forutsetning for å klare seg i samfunnet. Det gikk helt greit å leve hele livet sitt uten å reise noe sted. Det var mer en luksus de rike kunne unne seg. Men i en moderne, internasjonalt orientert og globalt sammenvevd kultur er det ikke lenger et overskuddsprodukt, men en dyd av nødvendighet. Fra å være nordmenn blir vi verdensborgere. Derfor må vi forstå mer av verden, sier han.

Han påpeker at vi har hatt en godt institutionalisert «dannelsesreise» i 25 år allerede. Nemlig backpacking.

– Det er blitt en del av den moderne vestlige kultur og en helt reell cv-valuta. Enten har du vært litt rundt, eller ikke. Syden teller ikke. Nå har denne godt implementerte trenden fått et nytt ansikt, en ny fase eller form. Det er ikke ryggsekken i seg selv som er poenget, men hva man gjør på reisen. Hva man opplever og hvor mye kultur man absorberer. Det er nærmest blitt nødvendig å ha en viss reisedannelse, ellers kan man lett få stempel som ignorant, sier Fure.

KULTURELT PÅFYLL

Nettopp det å «absorbere kultur» – lære noe nytt og utvikle seg – er en markant trend i reisemarkedet.

– Nordmenn er mye mer opptatt av å lære og utvikle seg nå enn før. Slik er kronprinsparet ikke trendsettere, men en del av trenden, sier Torill Moland i Zine Travel.

Et levende eksempel på denne tendensen er Kristin Flood, forfatter, journalist og byvandrer, som ga ut boken «I Frans av Assisis fotspor – jakten på en annen rikdom» i fjor. Hun tilbyr guidede gåturer i Venezias ukjente labyrinter (se www.mypersonalvenice.com).

– Jeg er opptatt av at dannelsesreise kan gjøres levende. Å være på et historisk sted mens du blir fortalt interessante historier derfra, gjør noe med deg på et annet plan enn om du leser om det i en bok eller på nettet. På byvandringene mine har jeg både unge og gamle, grupper, par og vennegjenger. Det handler ikke bare om selve kunnskapen. Det handler om inntrykk som fester seg i kroppen, bølger som skvulper fra kanalene, duften av hvitløk fra vinduene og lyden av mennesker som snakker italiensk. Om å være til stede med hele seg, sier hun.

En annen voksende trend er reiser som innebærer frivillighetsarbeid. Man betaler for å få reise og jobbe på et barnehjem i for eksempel Gambia eller Guatemala.

– Det blir en blanding av veldedighet og selvutvikling, et felt som også er veldig populært. Kurs der man lærer noe, som matkurs, kurvflettekurs, malekurs eller opphold på kloster i Italia er veldig in, sier Moland i Zine Travel.

Også denne trenden er Kristin Flood en del av. I seks år har hun tatt med seg grupper av nordmenn til et avsidesliggende nonnekloster ▷

Den tradisjonelle DANNELSESREISEN

Også kalt The Grand Tour. Skal utvikle personligheten ved å gi den reisende innsikt i og forståelse av andre kulturer. Gjelder lange reiser som vare måneder, halve eller hele år. Opprinnelig del av den europeiske overklassens utdanning, som skriver seg tilbake fra 1600-tallet. Også i den dansk-norske statsforvaltningen var dannelsesreisen del av de høyere embetsmenns utdanning. I relasjon til kunst virker dannelsesreisen slik at kunstneren kan bli inspirert til nye metoder. Videre kan vedkommende studere andre lands museer, kunstsamlinger, bibliotek og teatre. Den europeiske adelens klassiske dannelsesreiser var i hovedsak slutt med den franske revolusjon, men reisene har tatt nye former og er i det 20. århundre blitt utviklet til turisme. Begrepet «Grand Tour» eksisterer fortsatt som en betegnelse for en type biler. I nyere tid har interrailreiser og jorden-rundt-reiser fått en beslektet rolle som dannelsesreise for norsk ungdom. Kilde: Wikipedia

DEN «NYE» DANNELSESREISEN

Handler om å oppleve noe nytt og annerledes, tre ut av sin egen kultur og inn i en annen. Å åpne seg for verden og «det ekte», på godt og vondt. Det er et ideal å leve nært lokalbefolkningen og ta del i deres aktiviteter og tradisjoner. Opplevelser vi ikke kan få hjemme, henger høyt, enten det dreier seg om å vandre langs Den kinesiske mur, se Le Louvre eller hoppe i fallskjerm over New Zealand. Å være i et annet land over tid gir både kulturell og profesjonell kapital, som kan omsettes i cv-gryn. Både unge, voksne og eldre reiser. Å ta med seg barna er populært. Den nye dannelsesreisen går også ut på å hjelpe andre, i form av frivillig arbeid. Eller å utforske sitt indre, som i yoga- eller meditasjonsreiser.

i Nord-Italia for å leve i stillhet i en uke, skrive og utforske sine indre labyrinter.

– Jeg pleide å reise til et kloster på egen hånd i mange år før dette, nettopp for å være helt i ro og lande i meg selv. Man blir så bombardert med inntrykk i hverdagen. Så begynte jeg å tenke at dette kunne være fint for flere å oppleve, at mange nordmenn kan trenge nettopp en slik time out fra eget liv, sier hun.

Flood vil anbefale alle å prøve noe lignende.

– Om det så bare er å reise på hytta alene i noen dager og praktisere stillhet og innovervendthet. Kanskje skrive ned noen ord, tenne lys, male eller tegne litt. Men ingen musikk, ingen andre stimuli. Det kan være ubehagelig og uvant i begynnelsen, men jeg kan garantere at det gir en helt ny opplevelse, sier hun.

SOFAREISER

I dag kan man også reise og oppleve andre kulturer uten å flytte seg fra sofaen.

– Bøker, filmer, tv-programmer, reisekanaler, dataspill, blogger, nyheter og så videre. Dette er convenience-varianten av dannelsesreiser. Leser du «Drageløperen» eller ser tv-programmet «Den store reisen», så har du gjort noe. Du vet tilsynelatende litt mer. Medieuniverset vi har tilgang til i dag, gjør det ikke bare mulig, men enkelt å oppnå det samme som man tidligere måtte ha betydelig med midler for å få til, sier Paal Fure.

Hjemme har han en reisekanal der man kan sitte i tre timer om morgenen og se sola stå opp, real time.

– Det kommer til og med en ku forbi i ny og ne. Uredigert er et stikkord. En uredigert soloppgang, en uredigert togreise fra Bergen til Oslo, en uredigert opplevelse av virkeligheten. Det er den uredigerte ektheten vi er på jakt etter når vi reiser til grisgrendte strøk og skal oppleve kulturer «slik de er». Det usminke, det brutalt sanne. Men det skal noe til

å unnsnippe enhver redigering. Selv når du besøker en stamme i et afrikansk land, redigerer de sin hverdag for å vise deg – turisten – noe, danser for deg og kler seg opp, sier han.

– Fører reise nødvendigvis til dannelse?

– Nei. Det er fullt mulig å reise uten å lære noe som helst. Det er det veldig mange nordmenn som gjør. På to ukers sydenferie lærer man fint lite. Det krever at man reiser litt bevisst. Slik kronprinsparet gjorde. De valgte blant annet home stays i India, var bevisst på å dra innom kulturelle steder og la vekt på å lære noe underveis. Jeg skulle ønske folk reiste litt mer på denne måten. Derfor har jeg sansen for kronprinsparets reise, selv om jeg ikke er noen rojalist. Jeg synes at de gir ansikt til en annen måte å reise på, som ikke handler om å være på stranden, shoppe eller bo på fint hotell. Jeg tror at barna deres lærte mye mer på denne turen enn de ville gjort to måneder på norsk skole, sier Torild Moland. ▶

«Det er den uredigerte ektheten vi er på jakt etter når vi reiser til grisgrendte strøk og skal oppleve kulturer 'slik de er'.»

Paal Fure

Barndommens reise

Da journalist Vivian Songe var liten, reiste familien hennes på biltur om sommeren. Men ikke til Sverige eller Danmark.

Vi reiste gjennom hele Øst-Europa i tiden før muren falt. Estland, Latvia, Litauen, Polen, Øst-Tyskland, Jugoslavia, Bulgaria, Tsjekkoslovakia og videre til Italia og Tyrkia. Selv om jeg først var mest opptatt av om det var sol og strand i nærheten, om jeg hadde fin kjole på og å leke klappeleker, sivet inntrykkene inn gjennom porene mine og satte spor. Jeg stoppet opp og tenkte. Reflekterte. Jeg husker muren og de væpnede soldatene i Øst-Berlin. De bitte små bilene i de baltiske landene, mennene som sto på grensen til Polen for å få pengene som ble til overs når vi skulle over. Hvor glade de ble for hundre norske kroner, hvordan de kysset pappa på kinnet av glede. Jeg husker at jeg sjøsyk kastet opp i en plastpose etter å ha tatt en båt som stinket bensin, til Istanbul, hvordan jeg måtte bære den inn i Hagia

Sofia, der muslimene lå på kne, messet og ba mens jeg svimlet barbeint rundt og lurte på når jeg måtte kaste opp igjen. Jeg husker ayran – den tradisjonelle yoghurt-drikken, bønneropene fra minaretene, melkepastas med chili og basaren som var full av mennesker med veivende armer, skråll, ståk og kjøpslåing. Tepper som ble rullet ut i et heftig tempo, te som ble skjenket, mynter som klang på bordene. Jeg husker Auschwitz og Birkenau, dødsovnene, dusjene, alle skoene, tannbørstene, hårlokkene og piggetrådgerdene. Bildene av mennesker med angst i blikket. Jeg husker leiligheten vi hadde bestilt i Tallinn, der rutene var istykkerslått, doent tett og frokosten som besto av en uke gamle rundstykker fulle av støv. Vi måtte finne annet husrom og endte opp 13 stykker på gulvet i

en ettroms. Lillesøsteren min som nesten forsvant blant alle duene på Markusplassen i Venezia. Lyden av årer mot historisk farvann. Dannet, jeg? Jeg ble nok det på et vis. Jeg fikk et utvidet perspektiv på livet, det er sikkert. På hvor mange typer mennesker som finnes i verden, hvor mange blikk, hvor mange smil, hvor mange stemmer, hvor mange klesdrakter, hvor mange rytmer, hvor mange språk. Opplevelsene ga mersmak, og jeg har reist mye selv siden. Både i Europa, USA, Sør-Amerika, Afrika, Midtøsten, Asia og Australia. Jeg har vært på stillhetsuke på kloster i Italia og ørkenreise i Egypt. Jeg studerte til og med sosialantropologi. For ett år siden la jeg ut på et halvt års reise i Sørøst-Asia med kjæresten. Vi fikk blant annet oppleve det burmesiske regimet på nært hold, balinesiske blomster-

Frilansjournalist Vivian Songe.

seremonier og vakre Vest-Kina. Vi kjente vinden i håret på fjelltopper og palmestrender. Verdensvinden. Og jeg er ikke ferdig. Ikke på langt nær. Så lenge jeg lever, kommer jeg til å reise til nye steder. Neste gang blir det kanskje tango i Buenos Aires. Eller en ny tur til Damaskus, der søsteren min bor (ja, hun ble en verdensborger, hun også). Eller Iran, det har jeg alltid drømt om. Dannet, jeg? Tolerant og mer reiselysten er jeg i hvert fall blitt.

«Vi gleder oss til å være sammen.»

Isabella Martinsen (31) og Magnus Due-Tønnessen (28) har vært sammen i ett år og har allerede rukket å reise til Barcelona og Egypt sammen med Isabellas datter **Filipa (6)**. Nå skal de ut på sitt største eventyr så langt: to måneder i Mexico og Sør-Amerika.

I hverdagen har det vært et «hakkende kjøør» på begge kanter. Magnus har reist mye med jobben som production manager i Dinamo, og Isabella har pendlet mellom Oslo og Bergen i TV 2-jobben som værdame. Nå skal tempoet senkes, mobilen slås av, og laptopen legges hjemme. Finnes det en danselse bare i det?

– Ja, definitivt. Å være til stede i livet, når det skjer, i øyeblikkene. Å leke med hverandre. Vi er flinke til det hjemme også, med Filipa i huset. Men nå skal vi få tilbringe tid sammen over tid, sier Isabella.

Å ta en lengre reise sammen har de snakket om helt siden de traff hverandre. Det har vært en drøm for dem begge.

– Vi tenkte at vi kan ikke vente, vi må gjøre det nå, før Filipa begynner på skolen til høsten, sier Isabella.

Så var det bare å kaste seg rundt, spare litt, få permisjon fra jobben eller slutte i den, selge leilighet og planlegge. De skal først besøke

Magnus' brødre, som bor i Puerto Escondido med hver sin meksikanske kjæreste. Magnus har vært der flere ganger og snakker flytende spansk, ettersom han har bodd i både Spania og Venezuela.

– Jeg føler nesten at jeg skal til Magnus' andre hjemland! Så vi får en myk start. Slik blir det lettere for oss å komme inn i lokalmiljøet og ikke bli typiske turister, sier Isabella.

Etter en ukes tid hos familie skal de ut på ekte eventyr, med sandaler, ryggsekk og blikket mot horisonten. Stikkord: frihet.

Det de gleder seg mest til, er å være i nye omgivelser og få helt andre inntrykk enn de pleier: – Bare det å bo i en bungalow på stranden og bli kjent med lokale mennesker. Og virkelig å ha fri. Være sammen, uten masse jobb og stress. Som en klok mann vi

kjenner, sa: Når du blir gammel, så har du bare minnene. Da er det best de inneholder mest mulig, sier Isabella og smiler.

Hun tror aller mest det blir en dannelsesreise for Filipa.

– Jeg synes det er topp at hun skal få denne muligheten før hun begynner på skolen. Se at verden er mer enn Oslo, Bergen og Tromsø. Ikke minst kan hun lære seg litt spansk, sier hun.

Verken Isabella eller Magnus er typen til å legge ut i ødemarka med trekkingssko, telt og primus. De mest grigrendte strøkene får være for seg selv. Men palmer, bungalow, surfing, snorkling og dykking og masse deilig meksikansk mat gleder de seg til.

Magnus planlegger å jogge hver dag. Isabella tror neppe hun orker å henge med på det. Men den ferske fotoentusiasten skal selvfølgelig ha med seg sitt Nikon 200 D og knipse bilder. Kanskje lager hun noen reisereportasjer på veien. Men først og fremst skal de ta livet med ro og møte nye mennesker. Og så skal de danse – merengue og salsa. Men det gjør de alltid uansett.

– Vi pleier å danse på kjøkkenet mens vi spiser spaghetti, forteller Isabella.

– Mens dere spiser spaghetti?

– Ja, først begynner Filipa med et lite danse-show, og så kaster vi oss som regel med. Så da står vi der og danser alle tre, smiler hun.

– Hva med romantikken, har dere noen planer for den?

– Den kommer av seg selv, sier Magnus skråsikkert.

– Bare det at vi får tid til å være sammen, vil gjøre sitt, sier Isabella.

Det blir nok flere solnedganger enn soloppganger på dem, det er de enige om.

– Å, er det bål på stranden om kvelden, spør

Isabella.

– Ja, sier Magnus.

– Å, det er koselig.

Øynene hennes drømmer seg bort ut av vinduet.

– Når vi kommer hjem, kan dere bare kalle meg Isabella Martinez. Eller kanskje vi ikke kommer hjem. Hvem vet? ▶

«Å ikke bli kjent med flere enn seg selv, kan være farlig.»

– I «Blåfjell» sier nissen noe smart: «Å ikke bli kjent med flere enn seg selv, det kan være farlig, det.» Dette synes jeg er essensen i dannelsen. Å åpne for at det finnes veldig mange måter å være menneske på. Mange livssyn, mange måter å leve på, mye å lære. Sånn sett passer den moderne «dannelsesreisen» også inn i det klassiske konseptet. Den utvider horisonten vår og gir oss nye perspektiv, sier Thorsen.

Tidligere måtte man kunne sin Aristoteles og sin Platon for å kunne kalle seg dannet. Så strengt er det ikke i dag.

– Jeg vil egentlig si at alt som setter deg i stand til å tenke lenger enn nesetippen din, gir en form for dannelsen, sier hun.

Dannelsen handler også om toleranse. Thorsen forteller at Herodot (gresk historieforfatter fra 400-tallet f.Kr.) har en historie om hvordan to folkeslag har ulike riter for å ære sine døde foreldre.

– Det ene folket begraver dem, det andre spiser dem. Begge synes det den andre gjør, er helt skrekkelig og frastøtende. Den lille anekdoten viser at vanen er det viktigste av alt. Den gjør at vi tror på det vi tror på, og ser på visse handlinger som naturlige. Alle kulturer er fulle av slike vaner og ritualer. Ved å se andre måter å gjøre ting på, å leve på, kan gi et mer reflektert forhold til hvorfor vi er så forskjellige. Det blir ikke så mystisk og skremmende lenger. Ideelt sett bør dannelsen fremme forståelse og toleranse. Kanskje til og med nestekjærlighet, sier hun.

Det er fort gjort å bli sittende i sofaen og dømme. Hvordan kan vi unngå det?

– Alle har vi en tendens til å være opptatt av oss selv. Det er viktig å øve seg opp til å møte verden, være utadvendt og åpen. Slik blir man mer våken når man reiser, og man opplever mye mer. En busstur i Roma er ikke det samme som en busstur her hjemme. Man blir mer oppmerksom. Men denne oppmerksomheten kan trenes opp hjemme også, sier hun. □

Er det noen som har foretatt en dannelsesreise i ordets rette forstand, er det filolog, Morgenbladet-skribent og forfatter **Thea Selliaas Thorsen (36)**.

Ikke bare har hun sittet og snurret på blyant i de mest berømte, ærverdige bibliotekene i Europa, bodd i Paris og Roma og lært seg fransk og italiensk. Hun elsker historiske bygninger, museer og gallerier.

– Fader heller, hvordan skal jeg uttrykke det? Jeg har en ekstrem interesse for å gå i gallerier. Det er veldig dannende. Første gang jeg gjorde det, var i Venezia, en Tizian-utstilling. Den gjorde inntrykk. For meg er lerretet et vindu, og inni der finnes en hel verden. Men det mest interessante for meg er de gamle bibliotekene. De er både hjemlige og

storslåtte på samme tid. Som Vatikanbiblioteket i Roma eller Trinity-biblioteket i Cambridge, sier hun.

– For romerne gjaldt det å dra til Aten, og etter romerne gjaldt det å dra til Roma. Dette vedvarte langt inn i romantikken, og egentlig helt til i dag. I hvert fall i universitetskretser. En slik dannelsesreise som kronprinsparet har foretatt, følger ikke det klassiske dannelsesprogrammet. Her gjelder det å reise lengst mulig vekk og oppleve noe eksotisk og annerledes. Å utvikle seg som menneske, utenfor den europeiske tradisjonen, sier hun.

– *Hva er egentlig dannelsen?*